

RIKSADVOKATEN

Justis- og beredskapsdepartementet, Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

DERES REF.:
18/2987

VÅR REF.:
2018/00796-002 GKL/ggr
555.1

DATO:
20.09.2018

HØRING – FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFELOVEN MV.

Det vises til brev 25. mai d.å., vedlagt høringsnotat med forslag til flere endringer i straffeloven og straffeprosessloven samt en endring i militær straffelov. Høringsfristen er etter avtale noe utsatt.

Flere av endringsforslagene er basert på initiativ fra riksadvokaten, og kommenteres derfor mindre utførlig enn det som ellers ville vært naturlig. Det er for øvrig prisverdig at departementet følger opp ulike innspill fra vår etat og andre, og på den måten bidrar til å få rettet opp feil og såkalte inkurier, samt vurdert og eventuelt foretatt justeringer som kan være hensiktsmessige.

Forlenget foreldelsesfrist for enkelte lovbrudd

Departementet har, dels på bakgrunn av initiativ fra riksadvokaten, tatt opp spørsmålet om foreldelsesfristen for enkelte straffebud er for kort. Spørsmålet er særlig aktuelt for straffebud som etter straffeloven 1902 hadde en strafferamme som var høyere og ga lengre foreldelsesfrist enn den som gjelder etter ny lov. Som departementet redegjør for, er det ulike måter å forlenge foreldelsesfristene på. Riksadvokaten har ikke sterke oppfatninger om hvilke(n) form(er) som bør velges, men vil peke på noen hensyn som gjør seg gjeldende.

En konsekvens av at straffeloven 1902 § 200 tredje ledd ikke er videreført som en generell straffeskjerpene bestemmelse, er at strafferammen for *seksuell handling med barn under 14 år*, og som ikke er så alvorlige at de rammes av § 299 første ledd bokstav c, er endret fra fengsel i seks år til tre år. Foreldelsesfristen er dermed fem år, mot tidligere ti, hvilket synes å være kort, særlig i de tilfellene der barnet ikke forklarer seg om forholdet før etter flere år. Vi heller til at strafferammen er tilstrekkelig høy og ikke bør heves utelukkende for at foreldelsesfristen skal bli lengre, og at den beste løsningen er å utskytte utgangspunktet for foreldelsesfristen til fornærmedes 18-årsdag, jf § 87 første ledd annet punktum.

Etter ikrafttredelsen av straffeloven 2005 er strafferammen for å *forlede barn til å utvise seksuelt krenkende atferd*, jf. § 305 bokstav b, senket fra fengsel i seks år til ett år, og foreldelsesfristen dermed forkortet fra ti år til to. (Tilfeller der gjerningspersonen får fornærmede til å utføre handlinger med seg selv som tilsvarer seksuell omgang rammes samtidig nå av de strengere straffebudene i §§ 299 flg.) Når det gjelder dette straffebudet, heller riksadvokaten til at det kan være grunnlag for å heve strafferammen til fengsel i to år, blant annet for å gi mulighet til å idømme en strengere fengselsstraff i de tilfellene der det er mange fornærmede. Dette gjelder særlig nettovergrepssaker, hvor det kan være flere hundre fornærmede. Dersom strafferammen heves, blir også foreldelsesfristen lengre. Det kan i tillegg vurderes om også § 305 bør være blant straffebudene med utskutt foreldelsesfrist, men riksadvokaten heller til at det ikke er nødvendig dersom fristen for foreldelse forlenges på annen måte. For orden skyld bemerkes at det i nettovergrepssakene ofte også er begått overgrep som kvalifiserer for anvendelsen av strengere straffebud, og dermed lengre eller ingen foreldelsesfrist, men ikke alltid.

Departementet tar opp spørsmålet om det er behov for lengre eller utskutt foreldelse av *brudd på plikten til å avverge straffbare handlinger mot barn*. Strafferammen er nå ett års fengsel, og foreldelsesfristen er dermed to år. Riksadvokaten har over tid erfart at det er utfordrende å sørge for en effektiv håndhevelse av avvergingsplikten. Det bør like fullt fortsatt være en målsetting at det i tilknytning til etterforskning av alvorlige overgrep mot barn undersøkes om man hadde plikt til å søke å avverge overgrepene, ikke minst ved lengre, sammenhengende straffbare forhold som først avdekkes etter noen tid. Denne sammenhengen taler for utskutt fristutgangspunkt, også for § 196.

Departementet tar videre opp spørsmålet om det er behov for lengre foreldelsesfrist også for andre straffebud med strafferamme på inntil ett års fengsel. Riksadvokaten har tidligere pekt på et slikt behov for grovt uaktsomme bedragerier (straffeloven § 271a), og er av den oppfatning at å heve strafferammen til fengsel i to år, slik den var etter 1902-loven og slik den er for grovt uaktsomt heleri og hvitvasking, kan være en hensiktsmessig løsning. Foreldelsesfristen blir da fem år. En har ikke mottatt tilbakemeldinger om store utfordringer knyttet til forfølgning av andre lovbrudd med ett års strafferamme, og er usikker på behovet for lengre foreldelsesfrister, men ser at en del av de bestemmelsene departementet fremhever kan være aktuelle i så måte. En generell forlengelse av foreldelsesfristen for straffebud med strafferamme over 6 måneder fra to til fem år vil være mer oversiktlig enn en mer fragmentarisk "fra straffebud til straffebud"-løsning. Samtidig vil en tre år lengre foreldelsesfrist for alle disse lovbruddene kunne skape en uhenktsmessig forventning om at politiet skal bruke ressurser på eldre, mindre alvorlige, saker. Samlet sett heller vi til en generell forlengelse av foreldelsesfristen, som er lovteknisk enkelt og best i tråd med lovens system.

Medvirkning til brudd på militær straffelov

Riksadvokaten har ikke kommentarer til dette punktet, ut over at departementets forslag synes hensiktsmessig.

Forsøk på kjøp av seksuelle tjenester

Riksadvokaten har i brev 16. oktober 2016 gitt uttrykk for at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester ble avkriminalisert ved ikrafttredelsen av ny straffelov og at dette syntes utilsiktet. En er kjent med at høyesterettsdommer Matningsdal har en annen oppfatning og mener forsøk fortsatt kan straffes, men spørsmålet bør uansett avklares gjennom lovendring. Vi støtter departementets forslag til endring av § 316, herunder at annet ledd oppheves.

Adgang til bruk av tvangsmidler ved mindre alvorlige lovbrudd

Ved ikrafttredelsen av ny straffelov ble strafferammen for en rekke mindre alvorlige lovbrudd endret fra fengsel til bot. Endringen førte til at muligheten til å sikre og registrere foto, fingeravtrykk og DNA-profil og benytte andre tvangsmidler mot personer mistenkt for disse lovbruddene bortfalt. (Likevel slik at det er gitt særskilte hjemler for pågripelse og ransaking ved mistanke om lite tyveri (naskeri), jf. straffeprosessloven §§ 171 annet ledd og § 192 annet ledd.)

I brev 21. oktober 2016 påpekte riksadvokaten behovet for å kunne ta og registrere foto- og fingeravtrykk og innhente biologisk materiale/fremstille DNA-profil av personer mistenkt for lite tyveri, og vi fastholder dette.

Departementet stiller spørsmål om behovet for å benytte tvangsmidler gjør seg gjeldende også for andre typer mindre alvorlige lovbrudd som kun kan straffes med bot, som f.eks. mindre heleri, underslag, hvitvasking, bedrageri og skadeverk, besittelseskrenkelse, brudd på identifikasjonsplikt overfor politiet og forulemping av særskilte yrkesgrupper. Riksadvokaten har ikke mottatt entydige signaler om slike behov. For flere av disse lovbruddene, er det imidlertid – som departementet beskriver – gode argumenter for at en i alle fall skal kunne gjennomføre ransaking av person og/eller oppholdssted, ikke minst for å se om en finner penger eller løsøre som tilhører tredjemann. Det er også gode grunner for å signalere vedkommende med foto og fingeravtrykk og eventuelt sikre DNA-profil (ved lovbrudd av en type hvor DNA kan være av betydning for oppklaring, se vedlagte brev til departementet 12. mars d.å. om registrering i etterforskningsregisteret).

En er samtidig enig med departementet i at det ikke er åpenbart at mistanke om slike lovbrudd bør kunne føre til *pågripelse*. Departementet peker på at det ved mistanke om besittelseskrenkelse og mindre heleri kan være uklart om det (i stedet) er snakk om lite tyveri. Det er nok riktig, og i praksis vil det ofte da være skjellig grunn til mistanke om nettopp lite tyveri, og dermed – etter en forholdsmessighetsvurdering – være hjemmel for å pågripe.

Som departementet beskriver, er det ulike lovtekniske måter å etablere hjemler for bruk av tvangsmidler; enten heve strafferammen/endre straffarten i de aktuelle lovbudene eller nevne de aktuelle lovbudene særskilt i de relevante hjemmelsgrunnlagene. Sistnevnte ble valgt for ransaking og pågripelse ved mistanke om mindre tyveri. Riksadvokaten er noe skeptisk til å velge løsningen med å endre straffart utelukkende for å hjemle bruk av tvangsmidler, og heller til at den beste løsningen er å nevne de aktuelle bestemmelsene under de enkelte paragrafer om tvangsmidlene.

Opplysning i tiltalebeslutningen når påtalen ikke er offentlig

Forslaget til endring i straffeprosessloven § 252 annet ledd og påtaleinstruksen § 22-1 annet ledd er basert på forslag fra riksadvokaten og kommenteres ikke nærmere.

En er for øvrig enig med departementet i at ordlyden i straffeloven § 62a annet ledd kan gi et feilaktig inntrykk av at en avgjørelse under henvisning til bestemmelsen er en påtaleunntatelse og ikke en henleggelse. Vi har ikke inntrykk av at påtalejuristene i politiet er usikre på dette, men det er likevel hensiktsmessig å endre lovteksten slik departementet foreslår.

Påtalekompetanse for skattesvik m.v.

Endringsforslaget følger opp forslag fra riksadvokaten og Økokrim, og kommenteres ikke ytterligere.

Misbruk av identitetsbevis

Også dette endringsforslaget er basert på forslag fra riksadvokaten, og kommenteres ikke ut over at den valgte løsningen synes hensiktsmessig.

Brudd på taushetsplikt

Departementet påpeker at straffeloven § 209, slik den nå er formulert, ikke rammer passive overtredelser av regler om taushetsplikt, og at denne begrensningen neppe var tilsiktet. Riksadvokaten støtter endringsforslaget, som så vidt en kan se bringer rettstilstanden på dette punkt tilbake til slik den var før straffeloven 2005 trådte i kraft. Samme formulering ("røper") er benyttet i § 211, og det kan vurderes om denne bestemmelsen bør endres tilsvarende.

Ulovlig befatning med våpendeler

Riksadvokaten støtter forslaget, som innebærer en skjerpelse av straffen for ulovlig befatning med våpendeler – fra en strafferamme på fengsel i tre måneder til to år. Det gir god sammenheng å ha samme strafferamme for ulovlig befatning med våpendeler som med skytevåpen og ammunisjon.

Jurisdiksjon – korrupsjon begått i utlandet

I brev 5. april d.å. stilte riksadvokaten spørsmål om jurisdiksjonsbestemmelsene i straffeloven 2005 tilfredsstillende våre folkerettslige forpliktelser på korrupsjonsområdet. Departementets drøftelse av problemstillingen er grundig, og de foreslåtte endringene i straffeloven § 5 første, tredje og femte ledd synes hensiktsmessige. Vi har ingen klar oppfatning om strafferammekravet i femte ledd bør være tre eller seks år, men heller i likhet med Økokrim til en tre-årsregel.

I nevnte brev ba riksadvokaten departementet vurdere å utrede spørsmålet om jurisdiksjonsreglene bør endres, blant annet i lys av to høyesterettsdommer avsagt i 2017. Vi tillater oss å igjen understreke dette behovet, blant annet i lys av at Riksadvokatembetet ved forberedelsen av to saker til behandling i Høyesterett (berammet 10. oktober d.å.) er blitt ytterligere overbevist om at dette er hensiktsmessig.

Tor-Aksel Busch
(sign)

Guri Lenth
førstestatsadvokat
(sign)

Vedlegg (brev til Justis- og beredskapsdepartementet 12. mars d.å.)